

Η Ελληνική παιδεία και ορολογία στην υπηρεσία του Ευαγγελικού κηρύγματος του Απ.Παύλου

Στο αποστολικό ανάγνωσμα της Κυριακής μετά τα Χριστούγεννα, προερχόμενο από την αρχή της προς Γαλάτας επιστολής, ο Απ.Παύλος κάνει μια σύντομη ανασκόπηση της ζωής του πριν κληθεί από τον Χριστό στο αξίωμα του Αποστόλου, αναφερόμενος στον υπερβάλλοντα ζήλο που είχε για την καταδίωξη της Εκκλησίας. Κι όλα αυτά τα εξιστορεί, για να τονίσει τη θεία προέλευση του ευαγγελικού του κηρύγματος. Εάν από ζηλωτής διώκτης έγινε ένθερμος κήρυκας του Χριστού, αυτό οφείλεται στη χάρη του Θεού που είδε βαθιά μέσα του τις αγαθές προθέσεις του και τον κάλεσε να γίνει αυτός που θα έφερνε το χαρμόσυνο κήρυγμα του ευαγγελίου στους εθνικούς.

Το ανάγνωσμα είναι σε μετάφραση το ακόλουθο:

«Αδελφοί μου, πρέπει να ξέρετε, πως το ευαγγέλιο που σας κήρυξα εγώ δεν προέρχεται από άνθρωπο. Γιατί κι εγώ ούτε το παρέλαβα ούτε το διδάχτηκα από άνθρωπο, αλλά μου το αποκάλυψε ο Ιησούς Χριστός.

Ασφαλώς έχετε ακούσει για τη διαγωγή μου όσον καιρό ανήκα στην ιουδαϊκή θρησκεία, ότι καταδίωκα με πάθος την εκκλησία του Θεού και προσπαθούσα να την εξαφανίσω. Και πρόκοβα στον ιουδαϊσμό πιο πολύ από πολλούς συνομήλικους συμπατριώτες μου, γιατί είχα μεγαλύτερο ζήλο για τις προγονικές μου παραδόσεις.

Ο Θεός όμως με είχε ξεχωρίσει από την κοιλιά της μάνας μου και η χάρη του με είχε καλέσει να τον υπηρετήσω. Όταν, λοιπόν, ευδόκησε να μου αποκαλύψει τον Υιό του για να φέρω στους εθνικούς το χαρμόσυνο μήνυμα γι' αυτόν, δεν στηρίχθηκα σ' ανθρώπινες δυνάμεις· ούτε ανέβηκα στα Ιεροσόλυμα να δω εκείνους που ήταν απόστολοι πριν από μένα, αλλά έφυγα στην Αραβία, και ύστερα ξαναγύρισα στη Δαμασκό.

Έπειτα, μετά από τρία χρόνια, ανέβηκα στα Ιεροσόλυμα να γνωρίσω από κοντά τον Πέτρο, κι έμεινα κοντά του δεκαπέντε μέρες. Άλλον απόστολο δεν είδα, παρά τον Ιάκωβο, τον αδελφό του Κυρίου» (Γαλ.1,11-19).

Ο Απ. Παύλος, συγγραφέας των μισών περίπου από τα βιβλία της Καινής Διαθήκης και κυριαρχούσα θεολογική φυσιογνωμία της πρώτης Εκκλησίας, γεννήθηκε στην Ταρσό της Κιλικίας στις αρχές του 1^{ου} αιώνα μ.Χ. από γονείς Εβραίους, που είχαν όμως το δικαίωμα του ρωμαίου πολίτη. Ο Παύλος, που λεγόταν και Σαύλος, κατά τη γνωστή τότε συνήθεια των Ιουδαίων της διασποράς να φέρουν εκτός από το ιουδαϊκό όνομα και ένα ομόηχο ελληνικό ή ρωμαϊκό, έλαβε μόρφωση ελληνική στην Ταρσό, η οποία ήταν σημαντικό κέντρο ελληνικής παιδείας, και ιουδαϊκή στα Ιεροσόλυμα κοντά στον περίφημο νομοδιδάσκαλο Γαμαλιήλ (Πράξ. 22,3). Εκτός από τη θεωρητική μόρφωση κατείχε και την τέχνη του σκηνοποιού. Ο ίδιος ομολογεί αργότερα ότι υπήρξε πολύ επιμελής και μάλιστα διέπρεπε μεταξύ των συνομηλίκων του (Γαλ. 1,14. Πράξ. 26,4 έ.).

Ο ζήλος του Παύλου φαίνεται έκδηλα στην κατά των χριστιανών της Δαμασκού αποστολή που ανέλαβε εθελοντικά, αφού ζήτησε την έγκριση του

ιουδαίου αρχιερέα. Η χάρη όμως του Θεού δεν επέτρεψε στην ευγενή αυτή και δυναμική θρησκευτική φυσιογνωμία να στραφεί από άγνοια εναντίον Εκείνου, ο οποίος ενσάρκωνε τις ελπίδες του Ισραήλ και πραγματοποίησε με τη ζωή, τον σταυρό και την ανάστασή του τη σωτηρία της ανθρωπότητας. Στο συγκλονιστικό βίωμα της πορείας του προς τη Δαμασκό αναγνώρισε ο Παύλος, ύστερα από τη θεία επέμβαση, το μάταιο του αγώνα του και έτσι από διώκτης της Εκκλησίας έγινε ο πιο ένθερμος μαθητής του Εσταυρωμένου και μεταλαμπάδευσε το χριστιανικό μήνυμα μέχρι τα πέρατα της ελληνορωμαϊκής οικουμένης.

Μετά το γεγονός της Δαμασκού ακολουθεί η βάπτισή του από τον Ανανία και η ιεραποστολική δράση του στην περιοχή της Αραβίας και της Συρίας και μετά τριετία η επίσκεψή του στα Ιεροσόλυμα, όπου συναντήθηκε με τον Πέτρο, όπως αναφέρει στο ανάγνωσμά μας. Ο Παύλος υπήρξε άνδρας με μεγάλη θεολογική μόρφωση, την καρδιά του οποίου φλόγιζε ο ζήλος της διάδοσης του χριστιανικού ευαγγελίου· αισθανόταν τη μεγάλη ευθύνη του για τον ευαγγελισμό της ανθρωπότητας και διέθεσε όλη τη ζωή του για την επιτυχία αυτού του έργου. Ο χριστιανισμός με το έργο του Παύλου βγήκε από τα στενά όρια της Παλαιστίνης και έγινε θρησκεία της οικουμένης.

Πώς μπόρεσε όμως ο Παύλος, ξεπερνώντας πράγματι μεγάλα εμπόδια, να σπείρει τον λόγο του ευαγγελίου σε μια πελώρια αυτοκρατορία και να κάνει τον Χριστιανισμό θρησκεία της οικουμένης; Βέβαια, πέτυχε τα πάντα «χάρη στον Χριστό που τον δυναμώνει», όπως ομολογεί ο ίδιος (Φιλ 4,13), δεν πρέπει όμως να λησμονούμε ότι ο ανθρώπινος παράγοντας και οι ανθρώπινες ικανότητες του ιεραποστόλου σε καμιά περίπτωση δεν παραθεωρούνται και δεν εκμηδενίζονται από τον Θεό. Ο Θεός μεταμορφώνει τον κόσμο και την ιστορία στέλνοντας ανθρώπους, τους οποίους εμπνέει και δυναμώνει για να γίνουν «σκεύη» που θα πραγματοποιήσουν τις βουλές του.

Εδώ γεννιέται το ερώτημα για τις δυνατότητες που διέθετε η προσωπικότητα του αποστόλου των Εθνών. Ο Παύλος εκτός από την ιουδαϊκή μόρφωση, για την οποία έγινε λόγος παραπάνω, είχε και ελληνική μόρφωση. Ήταν άνθρωπος με πολύ ευρύ πνεύμα, ανήσυχο και δυναμικό. Βέβαια, γαλουχήθηκε από την παιδική του ηλικία με τις πατροπαράδοτες διδασκαλίες της ιουδαϊκής θρησκείας· δεν ήταν όμως δυνατό να αγνοήσει την ελληνική παιδεία της εποχής του. Γνώριζε πολύ καλά τις ανησυχίες και τα προβλήματα της ταραγμένης εποχής του, στα οποία εμπνεόμενος από το Πνεύμα του Θεού πρόσφερε μια έγκυρη απάντηση. Η εποχή του απογοητευμένη από τα διάφορα φιλοσοφικά η αυτοκρατορικά «ευαγγέλια» και τις κενές υποσχέσεις των ποικίλων φιλοσοφικών κηρύκων στέναζε για λύτρωση και ελευθερία. Το ερώτημα όμως είναι: Μέχρι ποιο σημείο πρέπει να τραβήξουμε τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ της χριστιανικής πίστης του Παύλου και της ελληνικής παιδείας του;

Η Ταρσός, όπου γεννήθηκε και ανατράφηκε ο Παύλος, ήταν γνωστό κέντρο παιδείας των ελληνιστικών χρόνων και τόπος συνάντησης των περιπλανώμενων φιλοσόφων. Ο Παύλος δεν φαίνεται από τις επιστολές του να έχει συστηματική γνώση της ελληνικής παιδείας, είναι όμως ασφαλώς γνώστης της λαϊκής φιλοσοφίας και των θρησκευτικο-φιλοσοφικών ρευμάτων των

χρόνων του· και μάλιστα μέχρι τέτοιο σημείο, ώστε να χρησιμοποιεί στις επιστολές και στις ομιλίες του ρητά αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Δεν ήταν αδιάφορος ως προς την ελληνιστική παράδοση και παιδεία των χρόνων του και ήξερε να χρησιμοποιεί ό,τι του χρειαζόταν απ' αυτή για να εξυπηρετήσει τους ιεραποστολικούς του σκοπούς. Τα πάντα όμως, είτε προέρχονται από τον ελληνικό κόσμο είτε από τον ιουδαϊκό, εντάσσονται στο γενικότερο σχέδιό του να κάνει γνωστό το ευαγγέλιο του Χριστού σ' ολόκληρο τον κόσμο. Εδώ ακριβώς βρίσκεται το όριο μεταξύ της πίστης του Παύλου και της ελληνομάθειάς του. Για λόγους ιεραποστολικής τακτικής χρησιμοποιεί ο απόστολος των Εθνών γνωστές στους Έλληνες ακροατές του η αναγνώστες των επιστολών του λέξεις, εικόνες και φράσεις, μέσα όμως σ' αυτές βάζει νέο νόημα, νέο περιεχόμενο· μέσα στα «οστράκινα» σκεύη του ανθρώπινου λόγου τοποθετεί το «θησαυρό της πίστεως» (Β' Κορ 4,7).

Η ελληνική γλώσσα και παιδεία παρέχουν στον απόστολο τα μέσα του ιεραποστολικού του έργου, το περιεχόμενό του όμως αντλείται από τον σταυρό και την ανάσταση του Χριστού, ο οποίος αποτελεί το κέντρο της θεολογίας και της ζωής του Παύλου. Τα ποικίλα ανθρώπινα στοιχεία που απαρτίζουν την προσωπικότητά του κατευθύνονται από ένα δυναμικό κέντρο που είναι ο Χριστός. Ο Χριστοκεντρισμός αυτός που συναντούμε σε κάθε βήμα στις επιστολές του δεν είναι παρά η θεολογική έκφραση μιας βαθιάς εμπειρίας που ζούσε διαρκώς ο απόστολος.

Στο ανάγνωσμά μας ο Παύλος χρησιμοποιεί τη λέξη «Ευαγγέλιο», μια από τις λέξεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου που πήρε τελείως νέο περιεχόμενο στον Χριστιανισμό. Η λέξη αυτή στην αρχαία ελληνική γραμματεία έχει την έννοια της χαρμόσυνης αγγελίας (εὐ, ἀγγέλλω) κυρίως για κάποια στρατιωτική νίκη ή της αμοιβής που παίρνει ο κομιστής της αγγελίας ή τέλος της θυσίας που προσφέρεται στους θεούς για τη χαρμόσυνη είδηση της νίκης.

Η κατεξοχήν όμως χαρμόσυνη αγγελία για την ανθρωπότητα είναι η λύτρωση που προσφέρει ο Θεός στον κόσμο με τη γέννηση, τον σταυρό και την ανάσταση του Χριστού. Έτσι στην ορολογία της πρώτης Εκκλησίας η λέξη «εὐαγγέλιο» παίρνει μια ιδιαζόντως χριστιανική έννοια· είναι η νίκη του Χριστού επί των δυνάμεων του κακού, που είχαν δέσμους τους ανθρώπους. Τη λέξη αυτή χρησιμοποιεί ο ίδιος ο Χριστός και κατόπιν η Εκκλησία για το έργο του Χριστού, ιδιαίτερα για τον σταυρικό του θάνατο και την ανάσταση καθώς και για τη λύτρωση που προσφέρθηκε στην ανθρωπότητα. Στα βιβλία της Κ.Δ., ιδιαίτερα στις επιστολές του Παύλου, ευαγγέλιο είναι το λυτρωτικό μήνυμα που έχει αντικείμενο και περιεχόμενο τον Χριστό και στόχο τη μετάνοια των ανθρώπων που δέχονται το μήνυμα και τοποθετούν υπαρξιακά τον εαυτό τους ενώπιον του σταυρού του Χριστού.

Ιωάννης Καραβιδόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.